

عنوان مقاله: راه کارهای عملی برای نهادینه کردن حجاب و حیا در جامعه

چکیده در فرهنگ اسلام، محور اصلاحات فرهنگ سازی است. لذا با فعالیت های آموزشی، فرهنگی و تبلیغی می توان فضای اجتماعی جامعه را به سمتی هدایت کرد که افراد به صورت طبیعی و خودجوش به رعایت عفاف و حجاب رغبت نمایند. لذا، نهادینه سازی فرهنگ حجاب و عفاف به عنوان یکی از ضرورت های باورهای دینی مستلزم برنامه ریزی صحیح در سه حوزه فرد، خانواده و جامعه است. نقش حکومت اسلامی در ایجاد و ترویج این باور انکارناپذیر بوده و در نگاهی عمیق تر، ضروری و اساسی است. پیش از برنامه ریزی صحیح باید عناصر مفهومی چون فرد انسانی، خانواده و جامعه را در زمینه فعالیت علمی و فرهنگی به خوبی شناخته و جایگاه هر یک را بررسی کرد. سپس در سه مرحله نهادینه سازی (تعمیق)، گسترش فرهنگ (ترویج) و حفظ و پاسداری از باورهای ترویج شده (تحفیظ)، با استفاده از ابزار و شیوه های کامل مدرن و مؤثر به فعالیت پرداخت. در فرهنگ اسلام، محور اصلاحات، فرهنگ سازی است. لذا با فعالیت های آموزشی، فرهنگی و تبلیغی می توان فضای اجتماعی جامعه را به سمتی هدایت کرد که افراد به صورت طبیعی و خودجوش به رعایت عفاف و حجاب رغبت نمایند. بدین ترتیب، اقدامات بازدارنده باید در حد ضرورت، نقش تکمیلی خود را ایفا نماید. در برخورد با پدیده بدحجابی باید مشکل فرهنگی و سیاسی آن را از هم تمایز ساخته و متناسب با خاستگاه های آن به برخوردی سنجیده و برنامه ریزی شده پرداخت. نکته اساسی این که وقتی اکثریت جامعه گرفتار یک ناهنجاری است مقابله با اکثریت نتیجه بخش نخواهد بود، مگر این که با موارد مستهجن که عموم مردم آن را زشت می شمارند، برخورد شود و در دراز مدت با بستر سازی فرهنگی، این ناهنجاری گسترده را به سطح محدودی تقلیل داد، در این صورت دایره اقدامات متوجه افرادی است که در اقلیت قرار گرفته اند. برای اجرایی و عملیاتی شدن هر یک از مراحل پیش گفته، نیازمند حرکت جمعی پویایی در نهادهای فرهنگی - اعم از خصوصی و دولتی - خواهیم بود که اگر این هم سویی و هم پوشی در سطح فراگیر صورت نگیرد، به نتیجه مطلوب نخواهیم رسید و گستره عمل فرهنگی هم چون گذشته، به گروه و دوره خاصی محدود خواهد شد. بنابراین، برای نهادینه سازی، گسترش و حفظ فرهنگ عفاف و حجاب باید از همه توانایی ها، اختیارات و امکانات موجود در نهادهای کشور بهره گرفت. آموزش و پرورش، حوزه ها، دانشگاه ها، نهادهای اقتصادی و فرهنگی و حتی بهداشتی کشور در رسیدن به هدف مورد نظر نقش بسزایی دارند. به ویژه آموزش و پرورش در همه دوره ها در رأس همه نهادها نقش دارد. در پی آن، سیزده پیشنهاد نیز برای پیشبرد اهداف در این زمینه مطرح شده است. مقدمه اندیشه و فرهنگ دینی ساختار اصلی جامعه اسلامی را تشکیل می دهد که اثر آن در رفتارهای فردی و اجتماعی شهروندان هویدا می شود و بازتاب باورها و دغدغه های افراد را در فضای حاکم بر جامعه می توان دید. از آن جا که اثرگذاری و اثرپذیری فرد و جامعه امری پذیرفته شده و انکارناپذیر است، برای اصلاح، تغییر و ایجاد فرهنگ باید به این دو مسئله توجه ویژه ای داشت. حجاب تنها یک دستورالعمل دینی و وظیفه شرعی برای زن مسلمان نیست، بلکه از ضرورت های اجتماعی جوامع انسانی است که با وجود آن منافع و تأثیرات شگرفی در جامعه پدیدار شده و عدم رعایت آن زبان ها و آثار مخربی در فرهنگ عمومی اجتماع، اقتصاد و سیاست بر جای گذاشته است. زن در پرتو حفظ این ارزش می تواند، عامل نیرومندی در جهت حفظ سنت ها و روابط اجتماعی سالم و ارزشهای انسانی و معنوی باشد. از این رو، حجاب به عنوان بارزترین نشانه هویت زن مسلمان به شمار می رود، در مقابل بی حجابی و پوشش نامناسب و غیر متناسب همواره یکی از دغدغه های جوامع و فرهنگهای مختلف به ویژه در جوامع اسلامی بوده است؛ زیرا پوشش امری است که با عنصر فرهنگی و مذهبی هر جامعه در هم آمیخته و با ویژگی های مختلف فردی و اجتماعی افراد جامعه گره خورده است. نظام ارزشی هر جامعه با پوشش و وضعیت عفاف در آن ارتباط تنگاتنگی دارد جامعه و دولت اسلامی درباره گناه آشکار، باید با چاره اندیشی، سلامت روانی شهروندان را تضمین کند. حجاب و عفاف از جمله احکام اسلامی و ضروریات دین است که سیاست گذاران اجتماعی باید

برای اجرای آن برنامه ریزی کنند. تاریخچه حجاب زنان در طول تاریخ، فراز و نشیب های بسیار دیده و در سایه فرهنگ ها و سلیقه های حاکمان و منتقدان مذهبی تشدید یا تخفیف پذیرفته، ولی همواره تداوم یافته و هیچگاه به طور کامل از میان نرفته است. بسیاری از مورخان به گستردگی دامنه حجاب و رواج آن در بین زنان اشاره کرده اند .

فرید وجدی با تصریح به قدمت حجاب، با استناد به دایرةالمعارف الروس، گزارشی مفصل از پوشاندن صورت و همه اندامها توسط زنان یونانی و فنیقی ارائه میدهد و از رواج حجاب در میان زنان اسبرطا، سیبری، آسیای صغیر، فارس و عرب سخن میگوید. همچنین ویل دورانت زنان بریتانیای جدید و جزیره برنئو را دارای حجاب کامل خوانده است ”.

براون واشنایدر“ در کتابی به نام ”پوشاک اقوام مختلف“ تصویر لباس های ملی و رایج کشورهای مختلف جهان از عهد باستان تا قرن بیستم را به تفصیل ارائه کرده اند. نگاهی کوتاه به این کتاب نشان میدهد یهودیان، مسیحیان، اعراب، یونانیان، اهالی رم، آلمان، خاور نزدیک و ... حجاب را بهطور کامل رعایت می کردند و اکثراً سر خویش را نیز می پوشاندند. برابر تصاویر این کتاب، کاهش تدریجی حجاب زنان از نیمه دوم قرن هیجدهم در اروپا آغاز شد؛ ولی حتی تا اواخر قرن نوزدهم، اروپاییان همچنان لباس بلند می پوشیدند و سر را نیز می پوشاندند. از سوی دیگر شواهد متعددی از قرآن حاکی از این نکته است که در جامعه عرب قبل از اسلام زنان برای حضور در اجتماع از پوشش مناسب و مطلوبی برخوردار نبودند. به همین دلیل همسران پیامبر - صلوات الله و سلمه علیه و آله - از متابعت آن الگو منع میشوند: يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِّنَ النِّسَاءِ إِنَّ اتَّقِيْتَنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَأٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا* وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى؛ ای همسران پیامبر شما مانند هیچیک از زنان دیگری نیستید اگر سر پروا دارید، پس به ناز سخن مگویید تا آن کسی که در دلش بیماری است طمع ورزد و گفتاری شایسته گوید. و در خانه هایتان قرار گیرید و مانند روزگار جاهلیت قدیم زینت های خود را آشکار مکنید. دستوره های اصلاحی اسلامی نسبت به پوشش زنان نیز حاکی از برخی نقص ها و کاستی ها در پوشش زنان آن دوره و فاصله آن با پوشش مورد سفارش اسلام است: يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا؛ ای پیامبر به زنان و دخترانت و به زنان مؤمنان بگو پوشش های خود را بر خود فروتر گیرند این برای آنکه شناخته شوند و مورد آزار قرار نگیرند آبه احتیاط | نزدیکتر است و خدا آمرزنده مهربان است. همین نکته، از آیات سوره نور نیز که درباره آنها بحث خواهد شد، فهمیده میشود. شأن نزول آیه ۳۴ سوره نور اشارهای به کیفیت پوشش قبل از دستور حجاب دارد. در این شأن نزول آمده است ”كان النساء يتقنعن خلف آذانهن؛ زنان دنباله مقنعه خود را به پشت گوشهای خود میبندیدند“ بنابراین، گلو و بنا گوش آنها هویدا بود. تاریخپژوهان نیز این نکته را که زنان جزیره العرب از حجاب مناسبی برخوردار نبودند، تأیید میکنند. اکنون سخن در این است که این وضعیت به دنبال وضع قانون اسلامی مبنی بر ضرورت حجاب بر هم خورد. در بحث از مبانی نظری پژوهش حاضر، با توجه به این مساله که پوشش حکمی شرعی و مسئله های فرهنگی و اجتماعی است، با توجه به اهمیت حجاب در دین مبین اسلام و نیز تاکید بر وجوب رعایت آن از سوی زنان مسلمان در متن مقدس، ابتدا به مرور آیاتی از قرآن مجید که به حکم حجاب اشاره دارند، پرداخته و در نهایت به بیان برخی از نظریه های اجتماعی مرتبط با موضوع حجاب خواهیم پرداخت . حجاب از دیدگاه قرآن توجه به آیات حجاب و ترتیب نزول آنها نشان میدهد که حکم حجاب، یک باره اعلام نشده بلکه کم کم و با گذشت زمان و آماده شدن زمینه نازل شده است. اولین مرحله: نزول آیات ۳۰۳، ۳۳، و ۳۸ سوره احزاب آیات فوق بر مسئله ی حجاب زنان پیامبر(ص)، وجوب خانه نشینی آنان، تاکید بر متین و درست سخن گفتن با مردان و نیز توصیه به مردان که در هنگام دریافت متاع از زنان پیامبر(ص) آن را از پشت پرده بخواهند. دومین مرحله: نزول آیه ۰۰ سوره احزاب در این آیه محارم و کسانی را که زنان میتوانند در حضور آنان حجاب نداشته باشند را نام برده شده است. سومین مرحله: نزول آیه ۰۷ سوره احزاب در این

آیه خداوند از پیامبر (ص) می خواهد که به همسران و دختران خود و نیز زنان مومن بگوید که پوشش (جلباب) داشته باشند تا بدین ترتیب از آزار و اذیت در امان بمانند .

چهارمین مرحله: نزول آیات ۳۴ و ۳۳ سوره نور در این آیات بر لزوم پوشاندن سر و سینه زنان و نیز آشکار نکردن زینت و آرایش در نزد نامحرمین تاکید شده است ۰. روش پژوهش روش این پژوهش توصیفی - تحلیلی است و رویکرد پژوهشگر، استفاده از منابع است. جمع آوری اطلاعات به روش اسنادی و کتابخانه ها می باشد که برای انجام آن از منابع دست اول و اسناد نوشتاری و الکترونیکی استفاده شده است . مفاهیم: الف- حجاب: در لغت معانی مختلفی دارد؛ مانند: پوشش، پرده، منع و آنچه میان دو چیز واقع شود، در زبان عربی از آن جهت ابرو را حاجب می گویند که به عنوان پرده و مانعی برای چشم در برابر شعاع خورشید عمل می کند. می توان گفت حجاب، مانع ملاقات طرفین با یکدیگر از راه حس المسه و باصره است. این واژه در اصل بر موانع جسمانی اطلاق می گردد، اما در برخی مواقع به موانع معنوی نیز حجاب گفته می شود. تعبیر حجاب با همین معنا در آیه ۰۳ سوره شوری و نیز در آیه ۰ سوره احزاب به کار برده شده است. در دستوری که امیرالمومنین (ع) به مالک اشتر نوشته است، می فرماید: قَالَ تَطَوَّلَنَّ احْتِجَابَكَ عَنْ رَعِيَّتِكَ؛ یعنی در میان مردم باش. کمتر خود را در اندرون خانه از مردم پنهان کن. حاجب و دربان تو را از مردم جدا نکند، بلکه خودت را در معرّات و تماس مردم قرار ده... . استفاده از کلمه حجاب در مورد پوشش زن یک اصطلاح نسبتاً جدید است. در اصطلاح فقهی، حجاب پوشش زن در برابر بیگانه است؛ اما فقها در کتب فقهی از این واژه کمتر استفاده نموده و بیشتر برای بیان این معنا از واژه های ستر و نظر بهره گرفته اند . در نظام ارزشی اسلام مسأله حجاب از اصول پذیرفته شده است که در وجوب آن نیز هیچ تردیدی نیست. تمام فقهای شیعه و اهل تسنن بر آن اتفاق نظر دارند و مهم ترین دلیل وجوب حجاب، آیات قرآن است . اما نکته مهم اینکه در اندیشه قرآن، حجاب تنها منحصر به پوشش ظاهر نیست، بلکه حجاب پوششی، تنها یک نمونه از دستورات قرآنی در مورد حجاب است. دستور دیگر قرآن کریم درباره حجاب، به شیوه مخصوصی از سخن گفتن و کارکرد آن در مناسبات اجتماعی زنان نظر دارد: (قَالَ تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَأً وَّ قُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا)؛ قرآن کریم در این آیه عالوه بر مشروعیت دادن سخن گفتن زن و مرد نامحرم، زنان را از سخنان لطیف و تحریک آمیز و یا استفاده از لحن و طنین خاص در صدا منع میکند. خداوند در دستور دیگری به زنان توصیه میکند که در معاشرت ها و تعاملات خود با مردان رفتار مناسبی داشته باشند و از تبرج و خودنمایی بپرهیزند . ب- عفاف: واژه ای عربی است که از فرهنگ اسلامی و دینی وارد زبان فارسی شده است. این واژه با فتح حرف اول از ریشه عفت است. راغب اصفهانی، عفت را اینگونه معنا میکند: العفة حصول حالةٍ للنفس تمتنع بها عن غلبة الشهوة؛ عفت، پدید آمدن حالتی برای نفس است که به وسیله آن از فزون خواهی شهوت جلوگیری شود. پایه عفاف، خویشتنداری است و ردپایی از جنسیت یا اختصاص به جنس خاص (زن) در معنای لغوی عفاف، وجود ندارد . دهخدا نیز عفاف را به پارسایی و پرهیزگاری، نهفتگی، پاکدامنی، خویشتن داری معنا کرده است. در فرهنگ فارسی معین آمده است؛ عفاف: پارسایی، پرهیزگاری، پاکدامنی، در تداول اغلب به کسر اول تلفظ می کنند. بنابراین در گویش فارسی، عفاف به کسر اول و به معنی پاکدامنی به کار میرود. به طور کلی میتوان گفت: عفت یا عفاف نیرویی درونی است که موجب خویشتنداری انسان در مقابل افراط در ارضای غریزه های مختلف است. عالمه طباطبائی نیز عفاف را از اصول فضیلت های انسانی میداند و پس از آنکه قوای شهوانی، غضبی و فکری را منشأ و خاستگاه تمامی اخلاق انسانی بر می شمرد، میگوید: حد اعتدال در قوه شهوانی عفاف و افراط و تفریط در آن شره و خمود نامیده می شود . عفاف در مقایسه با حجاب امری کلی است و وجود نیروی عفاف به عنوان یک صفت نفسانی و ارادی، سبب می شود، انسان به نیازها و غرایز وجودی خود پاسخی عاقلانه و مناسب بدهد و از افراط و تفریطها بپرهیزد. حجاب به عنوان یک شاخه از درخت عفاف، بخش مهمی از آن محسوب میشود و راهکاری مهم برای نهادینه ساختن امر عفاف است راهکارهای بنیادین در توسعه حجاب : ۳. احیای فرهنگ اسلامی و اصلاح باورهای عمومی پیاده کردن آموزه های دینی و عینی نمودن دستورالعمل های شریعت، وظیفه آحاد جامعه است. اما در این میان سازمان های فرهنگی حکومت دینی، وظیفه

ای مضاعف به دوش می کشند و باید خط مشی کلی جامعه را بر اجتناب از رذایل اخلاقی، ترغیب جوانان به ازدواج و رواج ساده زیستی بنا نهند .

وقتی فرهنگ سازان جامعه خود گرفتار اسراف و تبذیر شوند، از اخلاق و معنویت فاصله بگیرند، نسبت به مفاسد اخلاقی و ابتذال در پوشش بی تفاوت شوند، پیامدهای ذیل نتایج طبیعی چنین گرایشی است: الف) بی توجهی نسبت به کار آمدی دین در عرصه های مختلف اجتماعی، جوان را به سمت بی هویتی و پرداختن به ضد ارزش ها سوق می دهد. وقتی پویایی دین در عرصه حیات بشری کم رنگ شود، بدینی است دختران و پسران، ابزار وجود و اثبات شخصیت خویش را در مظاهر غیر دینی مانند خود آرایی و مدگرایی جست و جو نمایند. ب) عدم اهتمام به تقویت باورهای دینی و ارزش های اخلاقی سبب می شود نسل جوان نسبت به ارزش ها بیگانه گشته و نسبت به اعتقادات دینی خود احساس حقارت نماید و بن بست فکری در این باب، خودباختگی به فرهنگ غرب را در پی دارد. احیای ارزش های اصیل اسلامی و فراخوانی زن مسلمان به تعقل و دریافتن ارزش ها و آفریدن روح تعبد و تعهد نسبت به این ها نقش مهمی در این زمینه خواهد داشت. زن مؤمن باید به آنچه اسلام به عنوان ارزش بدان می نگرد باور داشته باشد و بداند که شخصیت و عظمت او در گرو روح بلند، اندیشه والا و جان پیراسته از آلودگی است که او را به روشی انسانی و مشی اسلامی فرا می خواند و بداند تن آرایه بسته و ظاهر فریبنده هرگز نمایانگر شخصیت او نیست. کلام بیدارگر حضرت مسیح که فرمود: به حق برای شما می گویم: تن چه سودی دهد در صورتی که ظاهرش درست باشد و درونش تباه. بدن های شما چه سودتان دهد که خوشتان دارد و دلهایتان تباه باشد و بهره ای نبرید آن گاه که پوست خود را آراسته و پاک نگاه دارید و دل های شما چرکین باشد. در زن باید باور استوار، ایمان عمیق ایجاد شود. زنی که دل به حق داده و اندیشه به خدا سپرده و فرجام زندگی دنیوی اش را پذیرفته چطور حاضر می شود خود آرایی و خود نمایی کند و خود را در معرّ نگاه های آلوده قرار دهد و زمینه های تلذذ دیگران و مآل فساد آفرینی را به وجود آورد؟! کلام بلند حضرت علی(ع) که می فرماید: «المرء بايمانه؛ آدمی در گرو باورهای خویش است.» نشان گر آن است که باورهای درست و ایمان های راسخ، عالی ترین نقش را در کیفیت زندگانی انسان ایفا می کنند. 8. اصلاح نگرش های فرهنگی در سیاست گزاران و برنامه ریزان تحلیل صحیح، برنامه ریزی و سیاست گذاری درست آن گاه میسر می شود که از جزئی نگری و بریده نمودن پیکره شریعت پرهیز شود و اجزاء و عناصر مجموعه دین در ارتباط با یکدیگر لحاظ شوند. اما واقعیت این است که گاهی برنامه ریزان به جای آسیب شناسی و پرداختن به معضلات اساسی جامعه، به انجام عملیات قطعی پرداخته و به اتخاذ برنامه های موقتی رو می آورند. این شیوه، آسیب های جدی بر جامعه تحلیل می کند. آگاهی مجریان و توجه آنان به معضلات اخلاقی جامعه، اختصاص اعتبار مناسب و نیروی انسانی کارآمد و سوق دادن جامعه به سمت اصلاحات می تواند گام مؤثری در رفع مشکلات فرهنگی جامعه باشد. البته از ضعف فرهنگی جامعه بانوان نیز نباید غفلت نمود، یکی از معضلات فکری و فرهنگی جوامع، عدم شناخت و آگاهی زنان نسبت به هویت واقعی خود و تمایزات و تفاوت های روحی و جسمی خود با مردان است و تا هنگامی که این آگاهی حاصل نشود نمی توانند ارزش خود را بشناسند. بنابراین، طبیعی است که در جهت احکام و قوانین مربوط به خود، جدیت و اهتمام لازم را نخواهند داشت. و جامعه نیز در انجام تکالیف خود نسبت به زنان کوتاهی خواهد کرد و این همه منجر به محرومیت فرهنگی و دورماندن زنان از حقوق مسلم شان خواهد شد. بدیهی است برنامه های آموزشی و تشویق بانوان به فراگیری و اهتمام نسبت به مسائل مربوط به خویش، تا حدودی می تواند در رفع این معضل مفید و مؤثر باشد. 3. هماهنگی کلیه نهادهای ذی ربط در توسعه فرهنگ حجاب، بایستی میان نهادهای دولتی و غیردولتی و نیز میان فعالیت های فرهنگی، ارشادی و اجرایی هماهنگی و هم سویی وجود داشته باشد. برنامه ها و اقدامات به عمل آمده به صورت پی گیر تحت نظارت و اشراف نهادهای ذی ربط قرار گیرد. جهت تحقق این مهم باید تمامی متولیان و دست اندرکاران از آگاهی لازم و حساسیت کافی نسبت به این موضوع برخوردار باشند تا زمینه گسترش عفاف و حجاب فراهم شود

اصلاح عملکرد رسانه ها بی تردید رسانه های تصویری در تغییر هنجارها و ارزش ها نقش مؤثری دارند به ویژه برنامه هایی که با مخاطب ارتباط بیش تری برقرار نمایند. گاهی برنامه های تبلیغی و فرهنگی، زمینه تحقیر زنان و تضعیف موقعیت آنان را فراهم نموده است. از این رو، مناسب است با اجتناب از عرضه برنامه هایی که زنان را به سوی جلوه گری سوق می دهد هم چنین با پرهیز از نمایش زنان در فیلم ها و سریال ها و... به عنوان انسان هایی کم بهره از معرفت، احساسی و فاقد هویت، بر جایگاه و هویت واقعی آنان تأکید نموده و زمینه های تعالی آن ها را فراهم سازند. رعایت وقار و متانت و حفظ پوشش که ضامن مصونیت اخلاقی و روانی زن به هنگام حضور در عرصه های مختلف اجتماعی است، بعضاً در میان هنرپیشگان مورد بی مهری قرار گرفته و حجاب سنتی و اصیل تحقیر شده است. ریشه چنین نگرش را باید در عدم آگاهی و یا ضعف اعتقادی برخی دست اندرکاران رسانه ای دانست. به نظر می رسد نهادهای فرهنگی باید بیش از پیش به تربیت هنرمندان و هنرپیشگان متعهد به مبانی اعتقادی بپردازند تا حفظ ارزش های دینی نه به عنوان تحمیل قانونی، بلکه به عنوان باورهای قلبی و تمایلاتی خود جوش متجلی شود.

زن به عنوان موجودی خالق، برخوردار از ظرافت های شخصیتی و دارنده بسیاری از کمالات و استعدادها در رسانه باید خصوصیات مثبت او به عنوان یک مادر، همسر و کسی که نقش های برجسته را عهده دار است، معرفی شود و از شخصیت پردازی های ناصحیح که زن را ظلم پذیر و ضعیف و یا در نقشی تصنعی و دور از واقعیت نمایش می دهد، پرهیز کند. زن به لحاظ ساختار تکوینی از ویژگی هایی برخوردار است؛ از شاخص ترین این خصوصیت ها، کمال جویی معنوی زن است. از آن جا که زن از احساس و تخیل بهره مند است؛ می تواند در مسیر کمالات معنوی بهتر و سریع تر گام بردارد؛ احساس و تخیلی که محور هنر و تربیت هنرمند است؛ اگر به این ساحت که جزو جوهره و ماهیت زنان است توجه کافی شود دیگر زن در عرصه هنر با نقش های منفی پرخاش گری، ساده لوحی و... ظاهر نمی شود. نمایش روش و منش زنان پاکدلی که در عرفان عملی طی طریق کرده و به مراتبی از قرب دست یافته اند و پرداختن به زمینه ها و بسترهایی که آنان را به این جهت سوق داده می تواند برای دیگران نیز سازنده و مؤثر باشد. این حقیقت را باید از طریق برنامه های رسانه به ویژه به جامعه زنان تفهیم کرد که هر چه آدمی به لذاذذ بیرونی و عرصه بیرونی وجود خویشتن بپردازد، از عرصه درون و خویشتن نگری باز خواهد ماند. لازمه تکامل و حرکت سازنده، تعمق و اندیشه درونی و انصراف از تکثر بیرونی است و این همه زمانی میسر می شود که زن، در کنار زندگی متعارف و روزمره خود بخشی از برنامه زندگی اش را به مطالعه، اختصاص دهد. رسانه در این جهت می تواند ارائه طریق نماید، ترتیب و تنظیم برنامه های آموزشی (با تأکید بر آموزه های دینی) آن هم در اوقاتی که نوعاً خانم ها امکان بهره برداری از آن را دارند و ساعاتی که از اشتغالات بیرون و احياناً داخل منزل فارغ شده، از بهترین زمان ارائه برنامه است. 0. اصلاح نظام الگوسازی انسان فطرتاً الگو گزین و الگوپذیر است. پیوسته در این اندیشه است ارزش هایی را که باور دارد در چهره ای مجسم بنگرد و خود را همانند آن الگو بسازد مسأله الگو در اخلاق اسلامی و روان شناسی نیز جایگاه مهمی دارد. از این رو، قرآن کریم در شرایطی که زن هیچ گونه ارزش انسانی و اجتماعی نداشت زنانی شایسته چون آسیه همسر فرعون و حضرت مریم(س) را معرفی و از آنان تجلیل نموده است. حضرت زهرا(س) را کوثر دانسته، به عنوان الگو و اسوه معرفی کرده و بدین ترتیب، لیاقت و شایستگی زن را در رسیدن به کمالات معنوی به اثبات رسانیده است. و الگو بودن زنان صالح و وارسته را برای همگان اعم از زن و مرد تبیین نموده است. با توجه به این که الگوها در ساختار روحی و رفتاری انسان نقش مؤثری دارند، یکی از تأسّف های جدی عصر حاضر این است که زن مسلمان آن چنان که شایسته و بایسته است با چهره های بلند تاریخ اسلام آشنا نیست. زندگانی حضرت زهرا(س) و فرزند برومندش، پیام آور عاشورا، حضرت زینب(س) و دیگر چهره های والا تاریخ گذشته و معاصر باید برای زن مؤمن نشان داده شود تا بنگرد چه سان با حفظ هویت و شخصیت و وقار و متانت می تواند در جامعه حضور پیدا کرده و ایفای نقش نماید. توصیه امام صادق(ع) تأمل برانگیز و قابل توجه است: «به زنان دوستی آل علی(ع) را الهام کنید. زن اگر حب علی(ع) را فرا گرفت و او را راهبر شناخت و خاندان او را الگو پذیرفت و بر راهی رفت که اهل بیت: رفته اند و آنان را سرمشق گرفت، رو بین تن می شود و حضورش در جامعه دلپره آفرین

نخواهد بود. 6. به کارگیری روش های صحیح برای گسترش حجاب سلیقه ای عمل کردن و تأکید و تکیه بر آداب و عادات غیر اصیل، نقش مهمی در جهت بدبین کردن مردم نسبت به حجاب ایفا نموده است. تصویری که از زن در جوامع اسلامی عرضه می شود و نحوه نگرش و برخورد زن، همه گویای این مطلب است که التقاط و انحرافی صورت گرفته است. به این معنا که برخی از احکام دینی با آداب و سنت ناصواب که بعضی ریشه در جاهلیت نخستین دارد، در آمیخته است و مسلمانان باید به عنوان مالکان برترین میراث دینی فهم دینی را از رسوبات فرهنگی های جاهلی و سنت های غلط بپیرایند. مصلحان واقعی جوامع یعنی انبیا نسبت به عرف زمان خودشان دست به اصلاحات زدند و دیدگاه های ناصواب را تغییر دادند. پیامبر گرامی (س) ع (با عرف مقابله نمود و هویت از دست رفته زن را به جامعه باز گردانید.

بدین ترتیب یکی از واقعیت های تلخ جوامع اسلامی، دیدگاه های افراطی و گرایش های نادرستی است که به عنوان مذهب و عرف اسلامی درباره مسائل زنان رواج داشته است. تبیین ناهنجاری ها و اثرات سوئی که بر این نگرش مترتب است، به سادگی امکان پذیر نمی باشد چرا که بسیاری از مصادیق این مسأله به عنوان ارزش تلقی می شود. البته این مهم از منظر اندیشمندان مخفی نمانده و نسبت به آن هشدار داده اند. یکی از نویسندگان از انحرافی که در جوامع اسلامی رخ نموده، داد سخن می زند: مسلمانان در برخورد با زنان از مسیر تعالیم شریعت اسلام منحرف گذشته و روایات مجعول در بین آنان گسترش یافته، از این رو زن مسلمان در ورطه جهل و غفلت از دین و دنیا سقوط کرده است. آموزش زنان گناه عظیم شمرده می شود، رفتن به مسجد ممنوع و اطلاع او نسبت به اوضاع و احوال فرهنگی - اجتماعی و سیاسی امری بعید تلقی می شود. این در حالی است که زن دائماً گرفتار نگرش افراطی و تفریطی بوده و رفتار عادلانه را کمتر تجربه کرده است. بر این اساس توصیه به رعایت حجاب در محیط های زنانه، تأکید بر گونه خاصی حجاب منطقه جغرافیایی و بافت فرهنگی را می توان نمود. نگرش افراطی دانست به طور کلی، طی کردن مسیر اعتدال و پرهیز از افراط و تفریط می تواند فضای رغبت و میل به رعایت حجاب را فراهم کند. اما به طور مشخص اقدامات ذیل تا حدودی مؤثر و مفید است. ۳۰. معماری و شهرسازی متناسب با فرهنگ حجاب صورت پذیرد از جمله معماری مراکز آموزشی دخترانه به گونه ای باشد که تا حدودی آزادی عمل را برای آنان فراهم نماید تا آنان مجبور نباشند ساعات متمادی پوشش کامل را رعایت کنند. 8. برنامه ریزی در جهت توسعه فرهنگ حجاب باید چنان باشد که شرایط و مقتضیات فرهنگی، روحی و سنی افراد لحاظ شود و نیز به نوع کار و خصوصیات اقلیمی و منطقه ای - با رعایت اصل حکم حجاب - توجه شود. بدین ترتیب نباید بر رنگ خاص یا شکل خاص پافشاری نمود. 3. باید تدابیری اندیشید تا چادر و لباس هایی که به عنوان حجاب استفاده می شود با قیمت مناسب و سهل الوصول در اختیار همگان قرار گیرد. 0. توجه به حس تنوع طلبی و مدگرایی جوانان و متناسب با فرهنگ دینی و آداب محلی و منطقه ای آنان، الگوهای پوششی ارائه شود. 4. توجه به هدایت زمینه های طبیعی میل به خودنمایی شاید بتوان گفت که خودآرایی و تزئین در زن، امری طبیعی است. در فرهنگ اسلام، تمایلات و غرایز انسانی به هیچ وجه منفی تلقی نمی شود و سعی بر آن است که با شیوه صحیح نگرش به تمایلات و ارضا مشروع آن، انسان را در جهت تکامل سرعت بخشد. در این راستا، به زن توصیه می کند گزینه خودآرایی را جهت دهد و آن را به محارم به ویژه همسر خویش اختصاص دهد. هدایت و جهت دهی این گزینه آن قدر مهم است که اگر در موقع مناسب خود انجام نگیرد، جامعه را گرفتار کج روی و ابتذال خواهد کرد. جلوه گری زن و صرف انرژی و توان او در جهت جلب رضایت و توجه مردان یکی از نمودهای این ابتذال است، که نهایتاً زبونی و حقارت قشر زن را در پی دارد چرا که محیط اشتغال را به محیطی همراه با تبرج تبدیل می کند و بخشی از نیاز مرد را در محیط اجتماعی اشباع می نماید و بازچه مردان هوس باز می شود. 2. تقویت مرزهای زنانگی و مردانگی تفاوت های تکوینی زن و مرد، مطلبی انکارناپذیر است و خداوند حکیم با احاطه بر این تفاوت ها برای هر یک از دو صنف، وظایف و مسئولیت هایی مقرر فرموده تا نظام هستی به نحو احسن اداره شود. از این رو در آیه ۳۸ سوره نساء تفاوت های موجود بین زن و مرد را مطابق حق و عدالت می داند. پس آرزوی تغییر آن ها یک نوع مخالفت با مشیت پروردگار تلقی می شود (:والا تتمنوا ما فضل الله بعضکم علی بعض ...)

بر این اساس، قرآن کریم بر تفاوت هایی که در سایه خلقت انسان به طور طبیعی در اصناف بشر قرار داده شده، صحنه می گذارد. اما اختلافاتی که به دست بشر به خاطر روابط ظالمانه بشری به وجود آمده، به هیچ وجه مورد قبول اسلام نیست. بدین ترتیب، پذیرش مرزها و تفاوت های جنسیتی میان زن و مرد که ریشه در نظام خلقت آن دو دارد، امری کاملاً منطقی و عقلانی است. اما تبعیض ها، بی عدالتی ها و بی توجهی به خواسته ها و آزادی های مشروع زنان که ناشی از برداشت های ناصحیح از اسلام می باشد و ریشه در اندیشه های خرافی و مردسالانه دارد امر را بر بسیاری از مردم مشتبه ساخته و عموماً این نحوه نگرش و برخورد را در مبانی و معارف دینی و اعتقادی جست و جو می کنند. این همه، مسئولیت دست اندرکاران فرهنگ و هنر را سنگین تر کرده که در جهت تصحیح و پالایش افکار عمومی جامعه تلاش کنند و مرز میان تعصبات و ارزش های دینی را بازشناسی و تفکیک نمایند. اقدامات عملی که می تواند در زدایش این نوع نگرش کارساز باشد، بسیار متنوع و متعدد است به عنوان مثال: در عرصه ورزش جهت حضور فعال و سالم بانوان باید سرمایه گذاری شود مسلماً فراهم نمودن زمینه فعالیت بانوان در این زمینه از نظر اقتصادی سرمایه گذاری مضاعفی را می طلبد. به ویژه در جامع اسلامی که بایستی تقویت فرهنگ دینی و حفظ موازین اسلامی مدنظر مسئولین مربوطه باشد. در عرصه دانش و پژوهش هم باید اقدامات جدی صورت بگیرد. قشر پژوهشگر و فرهیخته بانوان شاهد تبعیض ها و نابرابری هایی در ارائه خدمات مراکز علمی - پژوهشی و کتابخانه ها هستند. وجود این محدودیت ها که نوعاً توجهی منطقی و یا شرعی ندارد جامعه فرهنگی زنان را به عقب نشینی از صحنه پژوهش و تحقیق سوق می دهد، در حالی که اگر دست اندرکاران و مسئولان مراکز علمی و فرهنگی نگرشی مثبت به حضور زنان در این عرصه داشته باشند، با چنین مشکلی روبرو نخواهیم بود. نتیجه گیری: در فرهنگ اسلام، محور اصلاحات فرهنگ سازی است. لذا با فعالیت های آموزشی، فرهنگی و تبلیغی می توان فضای اجتماعی جامعه را به سمتی هدایت کرد که افراد به صورت طبیعی و خودجوش به رعایت عفاف و حجاب رغبت نمایند. و راهکارهای بنیادینی که می توانند در توسعه حجاب نقش جدی ایفا نمایند بدین قرار است: ۳. احیای فرهنگ اسلامی پیاده کردن آموزه های دینی و عینی نمودن دستور العمل های شریعت، وظیفه آحاد جامعه است. اما در این میان سازمان فرهنگی حکومت دینی، وظیفه ای مضاعف به دوش می کشند و باید خط مشی کلی جامعه را بر اجتناب از رذایل اخلاقی، ترغیب جوانان به ازدواج بنا نهند. عدم اهتمام به تقویت باورهای دینی و ارزش های اخلاقی سبب می شود نسل جوان نسبت به ارزش ها بیگانه گشته و نسبت به اعتقادات دینی خود احساس حقارت نماید و بن بست فکری در این باب خودباختگی به فرهنگ غرب را در پی دارد. احیای ارزش های اصیل اسلامی و فراخوانی زن مسلمان به تعقل و دریافتن ارزش ها و آفریدن روح تعبد و تعهد نسبت به این ها نقش مهمی در این زمینه خواهد داشت

اصلاح نگرش های فرهنگی در سیاست گزاران و برنامه ریزان تحلیل صحیح، برنامه ریزی و سیاست گذاری درست آن گاه میسر می شود که از جزئی نگری پرهیز شود. گاهی برنامه ریزان به جای آسیب شناسی و پرداختن به معضالت اساسی جامعه، به اتخاذ برنامه های موقتی رو می آورند. این شیوه، آسیب های جدی بر جامعه تحمیل می کند. آگاهی مجریان و توجه آنان به معضلات اخلاقی جامعه، اختصاص اعتبار مناسب و سوق دادن جامعه به سمت اصلاحات می تواند گام مؤثری در رفع مشکلات فرهنگی جامعه باشد. 3. اصلاح عملکرد رسانه ها گاهی برنامه های تبلیغی و فرهنگی، زمینه تحقیر زنان و تضعیف موقعیت آنان را فراهم نموده است. از این رو مناسب است با اجتناب از عرضه برنامه هایی که زنان را به سوی جلوه گری سوق می دهد زمینه تعالی آن ها را فراهم سازند. رعایت متانت و حفظ پوشش که ضامن مصونیت اخلاقی و روانی زن به هنگام حضور در عرصه های اجتماعی است، گاه در میان هنرپیشگان مورد بی مهری قرار گرفته و حجاب سنتی و اصیل تحقیر شده است. نهادهای فرهنگی باید بیش از پیش به تربیت هنرمندان و هنرپیشگان متعهد به مبانی اعتقادی بپردازند تا حفظ ارزش های دینی نه به عنوان تحمیل قانونی، بلکه به عنوان باورهای قلبی و تمایلاتی خودجوش متجلی شود. 0. اصلاح نظام الگوسازی انسان پیوسته در این اندیشه است ارزش هایی را که باور دارد در چهره ای مجسم بنگرد. مسأله الگو در اخلاق اسلامی و روان شناسی نیز جایگاه مهمی دارد. از این رو، قرآن

کریم زنانی شایسته چون آسیه همسر فرعون و حضرت مریم(س) را معرفی و از آنان تجلیل نموده است. یکی از تأسف های جدی عصر حاضر این است که زن مسلمان به طور بایسته با چهره های بلند تاریخ اسلام آشنا نیست. 0. به کارگیری روش های صحیح برای گسترش حجاب طی کردن مسیر اعتدال و پرهیز از افراط و تفریط می تواند فضای رغبت و میل به رعایت حجاب را فراهم نماید. اگر شهرسازی و معماری به ویژه در مراکز آموزشی دخترانه به گونه ای باشد که تا حدودی آزادی عمل را برای آنان فراهم نماید و نیز شرایط و مقتضیات فرهنگی، روحی و سنی افراد لحاظ شود و نیز به نوع کار و خصوصیات اقلیمی و منطقه ای توجه شود. و در نهایت به حس تنوع طلبی و مدگرایی جوانان توجه شود و متناسب با فرهنگ دینی و آداب محلی و منطقه ای آنان، الگوهای پوششی ارائه شود

منابع و ماخذ • قرآن کریم • نهج البلاغه • آیین نامه اجرایی مدارس مصوب ۴/ ۶/ ۴۷ شورای عالی آموزش و پرورش •
آقابابایی، اسماعیل و علی رضا شال باف، فمینیسم و دانش های فمینیستی، قم، دفتر مطالعات و تحقیقات زنان، ۳۳۲۸ • ابن

شعبه حرانی، تحف العقول عن آل الرسول(ص)، (تحقیق: علی اکبر غفاری، چاپ دوم، قم، مؤسسه النشر الاسلامی الجامعه المدرسین، ۳۰۴۰ ه. ق • ابن منظور، لسان العرب، چاپ اول، قم، نشر الدب الحوزه، ۳۰۴۰ ه. ق • احسائی، ابن ابی جمهور، عوالی اللئالی العزیزیه فی الحدیث الدینیة، تحقیق: سید مرعشی و شیخ مجتبی عراقی، چاپ اول، قم، مطبعه سیدالشهداء(ع)، ۳۰۴۳ ه. ق • استاد ملک، فاطمه، حجاب و کشف حجاب در ایران، چاپ اول، تهران، مؤسسه مطبوعاتی عطایی، ۳۳۶۴ • جوهری، اسماعیل بن حماد، الصحاح، تحقیق: احمد بن عبدالغفور عطار، چاپ چهارم، بیروت، دارالمالئین، ۳۰۴۴ ه. ق • حمیری قمی، ابوالعباس عداهلل، قرب السناده، تحقیق: مؤسسه آل البيت الحیاء التراث، چاپ اول، قم، مؤسسه آل البيت الحیاء التراث، ۳۰۳۳ ه. ق • سازمان مدارک فرهنگي انقلاب اسالمی، واقعه کشف حجاب، تهران، سازمان مدارک فرهنگي انقلاب اسالمی و مؤسسه پژوهش و مطالعات فرهنگي، ۳۳۴۳ • شیخ صدوق، علل الشرايع، نجف، المکتبه الحیدریه، ۳۳۲۶ ه. ق • وجدی، فرید، دایره المعارف قرن ۳۰، ج ۰، چ ۸، تهران، ۳۷۰۴ • صالحی شامی، محمد بن یوسف، سبل الهدی فی سیره خیر العباد، تحقیق: شیخ عادل احمد عبدالموجود، چاپ اول، بیروت، دارالکتب العلمیه، ۳۰۳۰ ه. ق • طوسی، خواجه نصیرالدین، اخالق ناصری، تهران، کتاب خانه نینوا، بی تا • فانون، فرانتس، الجزایر و مسئله حجاب، ترجمه: تابنده، نشر شهدا، بی تا • قانون اساسی جمهوری اسالمی ایران، تدوین: جهانگیر منصور • کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، تحقیق: علی اکبر غفاری، چاپ چهارم، دارالکتب السالمیه، ۳۳۶۰ ه. ق • دورانت، ویل، تاریخ تمدن، ج ۳، انتشارات بهنود، تهران، ۳۳۷۳ • پوشاک اقوام مختلف، براون و اشنايدر؛ ترجمه یوسف کیوان شکوهی، تهران، کارگاه هنر، ۳۳۴۴ • راغب اصفهانی، حسین، المفردات فی غریب القرآن، ترجمه غالمرضا خسروی حسینی، تهران، المکتبه المرتضویه الحیاء آثارالجعفریه، ۳۳۲۳ • دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، تهران، مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، ۳۳۴۴ • طباطبایی، سید محمد حسین، المیزان فی تفسی القرآن، انتشارات اسالمی، قم، ۳۳۷۳ ه. ق • الریجانی، محمدجواد، تدین، حکومت و توسعه، چاپ اول، مؤسسه فرهنگي اندیشه معاصر، ۳۳۴۴ • صدر، شادی، مجموعه قوانین و مقررات پوشش در جمهوری اسالمی ایران، تهران: کتاب نیلی، چاپ اول، ۳۳۲۷ • قرآن کریم • مازندرانی، مال محمد صالح، شرح اصول کافی، تعلیق: میرزا ابوالحسن شعرانی، بی نا، بی جا، بی تا • متقی هندی، کنز العمال، تحقیق: شیخ بکری حیانی و شیخ صفوه السقاء، بیروت، مؤسسه الرساله، بی تا • مجلسی، محمدباقر، بحارالنوار، چاپ دوم، بیروت، مؤسسه الوفاء، ۳۰۴۳ ه. ق • مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات، تغییر لباس و کشف حجاب به روایت اسناد، جلد اول، ۳۳۴۲ • ۳۷. نراقی، مالمهدی، جامع السعادات، ترجمه: مجتبوی، چاپ سوم، تهران، حکمت، ۳۳۴۸ • <https://rasekhoon.net>

<http://www.migna.ir>